

Práce Františka Trösterera pro časopis Trn

Jan Hlavatý

Co mne vedlo při rozhodnutí přednést na sympoziu, věnovaném stému výročí narození profesora F. Trösterera, příspěvek, věnující se vlastně okrajové oblasti, do níž výtvarná aktivita tohoto architekta, zabývajícího se především členěním a uspořádáváním jevištního prostoru, zasahovala ?

Především moje snaha, coby pamětníka živých a poutavých přednášek našeho pana profesora, upozornit na šířku a univerzálnost výtvarné práce jednoho z nejvýznamnějších účastníků generace předválečné umělecké avantgardy, jež tvořila kulturní úroveň naší země ve 20. a 30. letech dnes už minulého století. Vede mne vzpomínka na Trösterův humor, který nám jeho přednášky moc přibližoval a časté odkazy pana profesora na své „trnovské“ působení. Často říkal : „ To když jsme v Trnu dělali to a to...“, na detaily si už nevzpomenu, ale vím, že tou dobou svého mládí a ještě studentských let žil vlastně pořád a tím se nám, kteří jsme byli o několik desítek let mladší, ale v jeho tehdejší věku, když pro časopis pracoval, velmi přibližoval.

Předem se omlouvám všem, kteří se zabývají odbornou teorií, že můj příspěvek nebude do jakékoliv historiografické koncepce zapadat. Není ani tak míněn. Je pouze připomenutím další oblasti, do níž výtvarně architekt Tröster zasahoval.

Trn začal vycházet před polovinou 20. let, přesně v roce 1922, čtyři roky po tom, kdy se naše země konstituovala jako samostatný stát. Byl koncipován jako ostře satiricky vyhraněný, kritický časopis a myslím, že zvláště po první světové válce, kdy nová republika byla plná vlasteneckého nadšení, byl důkazem hluboce demokratické sebereflexe havlíčkovských tradic naší literatury i žurnalistiky. Psali a kreslili do něj lidé nejmladší generace, již byla protivná jakákoliv maloměšťáckost a pokrytectví. Leckdy se vyhraněně kritický postoj dotýkal až nespravedlivě starších generací básníků, spisovatelů i politiků, z nichž mnohých si dnes vážíme. Na druhé straně byli v příspěvcích pro publikování vybíráni i klasikové, píšíci leckdy to, co by se nemohlo normálně uveřejnit v čítankách. Byly uveřejňovány povídky, glosy a anekdoty mimo domácích autorů hlavně z francouzské literatury, na niž, jako na celou francouzskou kulturu, se náš nově vzniklý stát nejvýrazněji orientoval. Dále byly otiskovány humorné pasáže z anglické a ruské, ale i italské nebo španělské literatury. Leckdy se ovšem, zdá se mi, za exoticky znějícími jmény skrývaly pseudonymy domácích začínajících literátů, kteří chtěli asi z různých důvodů psát v anonymitě.

Mám – li jít do detailů, začnu rovnou „z prostředka“, číslem, které jsem první otevřel. Je to Magazin Trnu č. 2, z roku 1929. Redakce tohoto časopisu sídlila na Karlově náměstí č. 15 a jeho uspořadatelem byl Karel Konrád, novinář a spisovatel o pět let starší než František Tröster. Když jsem se díval na

uspořádání, vytanulo mi, proč se pan profesor tak snažil, dávat nás, studenty svojí katedry, dohromady s posluchači jiných fakult, zvláště filozofické. Musím říci, že Filozofická fakulta UK té doby, za našeho studia, byla něčím úplně jiným, než o pár let později, po sovětském vpádu.

Profesor Tröster chtěl, abychom svoje názory a myšlenky konfrontovali s jinými studenty, říkal, že mladí lidé mezi sebou mohou přijít na spoustu nového. Myslím, že to, k čemu nás náš učitel měl, bylo založeno na jeho zkušenostech nejen z práce u divadla, ale i ze společnosti kolem Trnu.

Zakladatel Trnu Karel Konrád vycházel z dadaistické poetiky a obklopoval se lidmi, kteří aktuální skutečnost cítili stejně jako on a sdělovali ji často se šibeniční humornou nadsázkou. Byla to většina lidí, patřících později k hlavnímu směru naší předválečné umělecké avantgardy. Leckdy si autoři, například Emil Artur Longen, nebo František Gellner, kreslili sami doprovodné kresby ke svým literárním příspěvkům.

Obálku Magazinu Trnu č. 2 z devětadvacátého roku vytvořili František Tröster s Františkem Bidlem. Byl to vlastně almanach, kde bylo otištěno vše, na co byl v předcházejících letech nějaký ohlas. František Tröster má v magazínu několik kreseb. Jsou to kresby, provedením přizpůsobené tématu, kdy doprovázejí pravděpodobně jeho vlastní anekdoty, protože takto pracovala většina stálých přispěvatelů Trnu. První otištěná kresba má charakter poetického lyrismu, je shodná s výtvarným projevem například mladého Josefa Símy. Druhá má podobu výseku divadelní scény, je jakoby skicou k Revizorovi, jehož inscenaci Tröster připravil později s Jiřím Frejkou v Národním divadle. Další je ilustrací ironického názoru na konzervativní výtvarný projev Alfonse Muchy.

Tröster nepracoval v Trnu hned po jeho založení, ani v následujícím roce. Trn tehdy vycházel ve strojopisu na novinovém papíře, pak vycházel v litografických tiscích a připomínal spíše samizdatová vydání, jaká byla u nás známá v 70. a 80. letech 20. století. Ofsetem začal vycházet až ve čtyřadvacátém roce. Byl vydáván jako čtrnáctideník a stál 1 Kč. Hlavními redaktory byli Karel Konrád a novinář Josef Dubský. Krátce se na vedení redakce podílel i malíř Vojtěch Tittelbach, jehož kultivované kresby doprovázely většinu ranných čísel. Později se na dlouhou dobu stal šéfredaktorem literát Zdena Ančík.

V polovině dvacátých let byla trnovskou společností založena a v časopise inzerována studentská umělecká svépomocná kancelář Pronik. Nabízela práce ve více oborech výtvarně řemeslných činností, úpravy knižních vazeb, grafické zpracování vizitek, pozvánek a různých typografických návrhů, dále architektonické úpravy interiérů a vytváření divadelních scén na zakázku. Měla podobu dnešní moderní umělecké agentury, zajišťující kompletní servis. Byla jakousi, ve skromných poměrech, obdobou Bauhausu, projektovaného v Německu Walterem Gropiem. Například německý expresionista Georg Grosz byl v prvních ročnících blízkým spolupracovníkem Trnu.

Právě studentská aktivita, zahrnující i scénografii jako výrazový prostředek, přivedla asi Františka Trösterera mezi jeho kolegy, sdílející s ním stejný, nekompromisně avantgardní názor na to, co má současné umění vyjadřovat. S Trnem začali spolupracovat i jeho dva další kolegové, scénografové Zdeněk Tůma a František Zelenka. Jak Tůma, tak Zelenka doprovázeli časopis svými kresbami a tvořili tak s Fr. Trösterem trojici divadelních výtvarníků, podílejících se velmi výrazným způsobem na podobě tohoto čtrnáctideníku.

Časopis získával stále větší popularitu, na konci dvacátých let měl náklad 60 000 výtisků a mohl si dovolit náročnější výtvarnou úpravu. Roku 1928 se František Tröster stává vedoucím výtvarníkem časopisu a pravidelně dodává návrhy na barevné obálky, určené pro náročnější ofsetový tisk. Bohužel tyto tisky nebyly dostupné, abych je zde mohl ukázat.

Ačkoliv do naší země přichází všeobecný hospodářský útlum, Trn se od dubna 1930 stává ze čtrnáctideníku týdeníkem ve stejně náročné grafické úpravě a má ve veřejnosti největší ohlas za dobu svého trvání. Byl příkladem podnikatelského úspěchu – byl prodáván, ačkoliv to nebyl žádný bulvár a jeho humor byl inteligentní a určený vnímavému publiku.

Jak ale praví staré pořekadlo, abych použil trnovského příměru – „Nic netrvá věčně, ani láska k jedné slečně“ – Trn na vrcholu své obliby začátkem 30. let prožívá poslední období existence a definitivně končí v roce 1932. Proč se tak stalo, by určitě zodpověděli ti, kteří se na jeho vydávání podíleli. Naneštěstí již nežijí, aby o tom mohli podat přímé svědectví. Takto se názory na konec časopisu mohou lišit.

Můj osobní názor je, že páteří Trnu byla většina lidí, činných v jiných oborech, než novinářině. Byli to především výtvarníci, architekti, spisovatelé, básníci a herci. Novináři byli v podstatné menšině. Tím, že lidé jiných oborů se v takové míře účastnili na podobě časopisu, a ještě za svých studentských let, dávalo Trnu čerstvost, jakou jiné tiskoviny postrádaly. Jakmile ale většina těchto později výrazných osobností po studiu začala pracovat profesionálně ve svých oborech, Trn ztratil živnou půdu. Návrat redakčními obměnami k Haškově generaci byl jen pokusem oživit minulost a vzpomínkou na dřívější časy. Avantgardní umění už vešlo do běžného života a stalo se samozřejmostí.

Na závěr přečtu jména spolupracovníků redakce nejsilnějšího období tohoto satirického periodika, kteří jsou zde podepsáni : Géza Včelička, František Bidlo, František Muzika, Vojtěch Tittelbach, František Tichý, František Tröster, Franta Sauer, Jan Noha, Konstantin Biebl, Zdeněk Rykr, Vítězslav Nezval, Karel Konrád, Zdena Ančík, Václav Lacina, Antonín Pelc, Oldřich Nouza, Jaroslav Seifert, Emil F. Burian. Mezi těmi, kteří zde podepsáni nejsou, a o nichž není v předcházejícím textu zmínka, je Vlasta Burian, Ferenc Futurista, Jiří Voskovec, Jára Kohout, T. R. Field, Vladimír Sychra, Jindřich Hořejší, Arnošt Ráž, Karel Teige a omlouvám se dalším, jež jsem v příspěvku neuvl.